

Náučný chodník v obci Častá

Kraj:	Bratislavský
Okres:	Pezinok
Geomorfologické jednotky:	Podunajská pahorkatina a Malé Karpaty
Geologické jednotky:	neogénna panva a jadrové pohorie
Chránené územie:	žiadne
Prístup:	bus Častá, pekáreň
Východisko:	Častá, bus zastávka pri odbočke do Štefanovej (trafostanica)
Trasa:	Častá, odbočka do Štefanovej (trafostanica) - centrum obce - Zámocká ulica (kaplnka Panny Márie Sedembolestnej)
Dĺžka, prevýšenie:	2,5 km, 80 m
Čas prechodu:	1,5 h
Počet zastávok:	14
Náročnosť:	nenáročná trasa

Zameranie chodníka: kultúrno-historické

Typ chodníka: samoobslužný, líniový, obojsmerný, peší, celoročný

Nadväznosť na turistickú značku: Z trasy chodníka odbočuje žltá turistická značka.

Rok otvorenia: 2008

Aktuálny stav: Zastávky náučného chodníka (historické pamiatky) sú označené informačnými dlaždicami s číslom, pri niektorých však chýbajú.

Textový sprievodca: skladačka Náučný chodník v obci Častá: Tourist Route in Village Častá: Lehrpfad in dem Dorf Častá (vyd. Obec Častá)

Kontakt: Obecný úrad Častá, Hlavná 168, 900 89 Častá

Poznámka: Chodník prepája historické objekty pozdĺž hlavnej cesty a odbočky k hradu Červený Kameň po takmer celom území intravilánu obce.

Využitelnosť pre školy

Náučný chodník je vhodný pre historicky zamerané terénne vyučovanie.

Čo sa oplatí vidieť na trase náučného chodníka a v okolí

Častá. Obec na kontakte Trnavskej pahorkatiny a Malých Karpát západne od Trnavy. Písomne je doložená v roku 1296. Pôvodne bola majetkom bratislavského komitátu, v druhej polovici 13. storočia bola včlenená do panstva hradu Červený Kameň ako poddanská dedina. V roku 1560 získala právo usporadúvať trhy a jarmoky. V polovici 16. storočia sa tu usadilo niekoľko zemianskych rodín a chorvátski kolonisti. Obyvateľstvo sa zaoberalo poľnohospodárstvom, vinohradníctvom a tiež remeslami: cech tu mali debnári, krajčíri, čižmári, habánski hrnčiari aj súkenníci, zmienka je aj o pivovare. Medzi Častou a Pílou bol mlyn na papier, známy ako Papiernička. V 17. storočí tu boli bane na zlato a striebro, v 19. storočí sa ťažila síra a meď. V rokoch 1794 až 1802 tu pracovala manufaktúra na výrobu súkna, založená grófom Rudolfom Pálffym. Riaditeľ výroby Peter Hubert vynášiel stroj na výrobu vlnenej priadze, z ktorej práve tu vyrobili zhruba 6 000 m súkna. Dôležitými miestami v centre obce v 19. storočí boli: stĺp hanby, väznica, kostol s farou, škola a miestna váha. V roku 1750 sa tu narodil osvietenský spisovateľ a národný buditeľ Juraj Fándly. V roku 1785 tu ako kaplán pôsobil vysoký cirkevný hodnostár a národovec Alexander Rudnay.

Kostol sv. Imricha v Častej. Rímskokatolícky kostol v strede obce pochádzajúci z druhej polovice z 15. storočia, viackrát prestavovaný (v 17. a 19. storočí a v rokoch 1937 a 1977). Na začiatku 18. storočia sa v ňom konali pobožnosti so sprievodom sláčikových a dychových hudobných nástrojov a speváckeho zboru. V roku 1963 vyhlásený za kultúrnu pamiatku. Miestna fara už v 17. storočí slúžila ako prvá knižnica pre celé okolie obce.

Červený Kameň. Časť obce Častá s hradom a múzeom na juhovýchodnej strane Malých Karpát medzi obcami Píla a Častá na plochom výbežku nad strmým svahom doliny Gidry. Na mieste dnešného nádvorja stál už v polovici 13. storočia kamenný hrad, ktorý bol súčasťou pohraničnej sústavy hradov medzi Bratislavou a Žilinou. Tento zanikol v prvej polovici 16. storočia, keď na jeho mieste augsburskí podnikatelia Fuggerovci - jeho vtedajší majitelia - vybudovali v rokoch 1535 - 1557 novú pevnosť s obdĺžnikovým nádvorím, štyrmi baštami a rozsiahlymi skladovacími pivničnými priestormi. Manželstvom s Máriou Fuggerovou získal v roku 1583 hrad a panstvo Mikuláš Pálfi a Pálfiovci hrad obývali až do konca marca 1945. Dnes je sídlom pobočky Slovenského národného múzea s unikátnymi zbierkami dokumentujúcimi vývoj bytovej kultúry šľachty a meštianstva a dejiny hradu. Hrad a objekty v jeho areáli sú národnými kultúrnymi pamiatkami. V roku 2009 bol v rámci medzivládnej iniciatívy označený znakom Európskeho dedičstva. Patrí k najnavštevovanejším hradom na Slovensku, je celoročne prístupný. Okolie hradu predstavuje historický náučný chodník Okolohradná potulka.

Podunajská pahorkatina. Rozsiahly geomorfologický celok v juhozápadnej časti Slovenska medzi Pezinkom a Trstínom na západe, Šahami a Štúrovom na východe, Sencom, Sereďou, Novými Zámkami a Dunajom na juhu s jazykovitými výbežkami k severu pozdĺž riek k Novému Mestu nad Váhom, Bánovciam nad Bebravou, Zlatým Moravciam, Pukancu a Sebechlebom, tvoriaci severnú a severovýchodnú časť Podunajskej nížiny. Na juhu susedí s Podunajskou rovinou, na západe ju ohraničujú Malé Karpaty a Považské podolie, zo severu do nej prenikajú ďalšie jadrové (Považský Inovec, Strážovské vrchy, Tribeč, Hornonitrianska kotlina) a na východe vulkanické geomorfologické jednotky (Pohronský Inovec, Štiavnické vrchy, Krupinská planina a Burda). Podunajská pahorkatina sa rozprestiera v oblasti dolných tokov Váhu, Nitry, Žitavy, Hrona a Iplľa (tvoriaceho s Dunajom na juhovýchode slovensko-maďarskú štátnu hranicu) v nadmorských výškach od 103 m (povyše ústia Iplľa do Dunaja) do zhruba 400 m (severovýchodne od Pukanca v cípe zabiehajúcom pozdĺž Sikenice hlboko do Štiavnických vrchov). Povrch pahorkatiny je hladko modelovaný, striedavo rovinný - na nivách a terasách vodných tokov (hliny, piesky, štrkopiesky) či sprašových tabuliach (spraše, sprašové hliny) - a mierne zvlnený až zvlnený - na širokých a plochých chrbtoch so svahmi plytkých i hlbokých dolín a úvalín na erózo-denudačne rozčlenených zvyškoch neogénnych morských a jazerných akumulácií (íly, piesky a štrky), prolúviálnych kužeľoch pod úpäťami susediacich pohorí (ostrohranný skelet, zvetralé valúny), ostrovoch naviatych pieskov či vulkanických tufov alebo na miestach postihnutých nerovnomernými tektonickými pohybmi, ktoré sa prezentujú mozaikou lokálnych (zamočiarovaných) zníženín a (zalesnených) vyvýšenín a náhlými (pravouhlými) záломami riečnej siete. V dôsledku tejto pestrosti reliéfu so striedajúcimi sa nápadnými, prevažne severo-južným smerom pretiahnutými paralelnými vyvýšeninami a zníženinami sa člení pahorkatina na 11 geomorfologických podcelkov - dielčích pahorkatín (Trnavská, Nitrianska, Žitavská, Hronská a Ipeľská) a nív (Dolnovážska, Nitrianska, Žitavská, Hronská, Čenkovská a Ipeľská). Neogénne sedimenty, prekryté sprašami a sprašovými hlinami tvoria materskú horninu černozezí a hnedozezí, patriacim k najúrodnejším pôdam Slovenska. Okrem na nich pestovaných obilnín a olejnín tu má výborné prírodné podmienky a dlhú tradíciu aj vinohradníctvo. Lesy sa prakticky nezachovali, s výnimkou miniatúrnych lokálnych zvyškov historických dúbav či dubohrabín či ostrovov na menej úrodnom podloží (štrky, vulkanity). Na tektonické poruchy viazané prirodzené teplé a studené minerálne pramene (Dudince, Santovka, Levice, Piešťany) dopĺňajú umelé geotermálne pramene (vrty) (Štúrovo, Podhájska, Poľný Kesov).

Malé Karpaty. Jadrové pohorie na juhozápadnom Slovensku medzi Devínom a Novým Mestom nad Váhom pretiahleho pôdorysu v smere juhozápad-severovýchod cca 90 km dlhé a max. 15 km široké. Predstavuje hrásť, väčšinou náhle sa dvíhajúcu z oboch susediacich nížin - Podunajskej a Borskej. Na niekoľkých miestach je rozčlenená priečnymi zníženinami na tektonických líniiach (zlomoch) a/alebo styku geologických jednotiek, pričom na tieto lokálne priečne prerušenia ústredného chrbta pohoria poukazujú dopravné komunikácie miestami i s vnútrohorskými sídlami, napr. Devínska brána, Lamačská brána, sedlá Baba a Biela hora, obce Borinka, Buková, Prašník. V južnej zhruba tretine pohoria dominuje na povrch vystupujúce jadro, t. j. granitoidy a kryštalické bridlice (žuly, fylity, svory, amfibolity) s - pre túto časť pohoria typickými - rozsiahlymi rozvodnými plošinami s mocnými povrchovými vrstvami zvetralých granitov a bezodtokými, v časti roka zamočiarovými, depresiami na nich, tvrdošovými vyvýšeninami (na amfibolitoch či kremencoch) a strmými okrajovými svahmi s lokálnymi sprašovými návejmi a vejármi hlbokých úvozov nad obcami. Zvyšnú časť pohoria s obalovou a príkrovovou stavbou budujú rôzne druhy najmä vápencov, dolomitov, kremencov s kvestovým reliéfom najvyšších masívov so skalnými hrebeňmi - s kulminujúcim vrchom Záruby (768 m n. m.) nad Smolenicami -, ale aj zarovnanými povrchmi na dolomitoch Brezovských Karpát a Čachtických Karpát. Nachádza sa tu osem krasových oblastí s približne 300 jaskyňami, z ktorých je jediná sprístupnená so sprievodcom (Driny) a dve nevelké (Deravá skala a Veľká pec) sú verejnosti voľne prístupné. Podstatnú časť pohoria pokrývajú listnaté lesy predovšetkým s bukom, dubom či hrabom.

Názvy informačných panelov

V teréne panely neexistujú, zastávky označuje špeciálna dlažba v chodníku. Informačný text na stiahnutie pozri vyššie.

1. Trafostanica
2. Kaplnka Najsvätejšieho Spasiteľa na cintoríne
3. František Xaverský
4. Fuggerov dom - bývala textilná manufaktúra
5. Stĺp hanby
6. Kostol sv. Imricha
7. Pomník padlým vo vojne
8. Fara
9. Socha sv. Trojice
10. Pomník Juraja Fándlyho
11. Socha sv. Floriána
12. Obecný úrad, študijná základina, busta Pálffyho
13. Kríž na Hoštákoch
14. Kaplnka Panny Márie Sedembolestnej

